

O GLAGOLU *OPETOVATI*

Evo jednoga problema pred koji me je postavio Marijan Šunjić, redoviti i vjerojatno pažljivi čitatelj Jezika. Napisao mi je opširnije pismo i među ostalim upozorio na rečenicu “Organske farmaceutske molekule često imaju duge lance s opetovanim dijelovima i prstenove različitih vrsta...” objavljenu u prošleme broju Jezika u članku što sam ga napisao zajedno s Vladimirom Grdinićem. U njoj je podcrtao i zaokužio glagolski pridjev *opetovanim* i napisao: »Tko će pravilnim hrvatskim jezikom pisati kada se i u “Jeziku” griješi?!« Ne bi imalo smisla opravdavati time da to očito nije moja rečenica jer sam kao urednik odgovoran za sve što se objavi u Jeziku, a pogotovu za ono što je u mojem tekstu. Iako svatko može pogriješiti, ipak u načelu upozorenje nije baš ugodno jer ako i opravdam riječ, može se krivo protumačiti. No javno djelovanje potpada pod javnu ocjenu pa se čovjek nema što ustručavati. Valja ocijeniti problem. Budući da nisam vidio pogriješku u glagolu *opetovati*, upitao sam M. Šunjića zašto misli da je taj glagol pogriješan. Odgovorio mi je da ne zna, nego da želi samo znati je li pogriješan. Sad je malo jednostavnije odgovoriti.

Prvo se postavlja pitanje kako je M. Šunjić došao na pomisao da bi taj glagol mogao biti pogriješan. On jest po svojoj tvorbi izniman jer je valjda jedini tvoren sufiksom *-ovati* od priloga, ali je inače u skladu s našom tvorbom. Potvrđen je prvi put 1806. u Stulićevu Rječosložju, dakle dovoljno je i star.

Mora da je negdje našao neku ocjenu u kojoj se taj glagol dovodi u sumnju. Pogledao sam u nekoliko naših jezičnih savjetnika i našao u Maretićevu ovo:

“*opetovati*, wiederholen, iz češkog *opětovati*, nepotrebno, kad imamo u svome jeziku: ponoviti, ponavljati; nepotrebne su dakako i riječi: opetovnik, opetovnica; bolje: ponavljač (t. j. učenik koji ponavlja razred), ponavljačka škola.”

U Jezičnom savjetniku s gramatikom S. Pavešića rečeno je gotovo isto, ali u nešto kraćem i blažem obliku:

“**opetovati** (češ. *opětovati*) bolje je: ponoviti, ponavljati. Tako i izvedenice.”

U Anićeve Rječniku hrvatskoga jezika ocjena je slična. Za taj glagol autor kaže da je to njemački kalk i knjiška riječ.

Prvo, ne će biti njemački kalk, a drugo što znači knjiški? Autoru to znači: “Zabijeljeno samo u knjigama, nema komunikativne snage i nije potvrđeno u praksi izvan toga. “ A to je najmanje točno, jer što bi to značilo da je potvrđeno samo u knjigama? To bi vrijedilo kad bi bilo potvrđeno samo u rječnicima, a ne bi imalo upotrebnu potvrdu. A glagol *opetovati* i imenica *opetovanje* imaju dovoljno *upotrebni*h potvrda. Da navedem samo one iz AR, Rječnika dviju Matica i Benešićeva Rječnika hrvatskoga književnog jezika:

Pokaži svjedoke – opetova sudac oštro (A. Šenoa) – *To sve više puta opetovaše... dok ga nije znala naizust.* (J. Kosor) – *Kad se poustavi, opetova: hvaljen Jezus!* (M. Vodopić) – *Tako mu se pamet okrijepila, da je vrijedan bio doslovno veći dio propovijedi opetovati* (M. Pavlinović) – *Premda se opetovano s papom nagađao.* (M. Pavlinović) – *Osobito se odlikovao u obrani Čitluka, kad Turci opetovanim narsrtajima pašâ Arbanije, Bosne i Hercegovine, prispivših iz Ungarije, radiše da preotmu tu jaku tvrđavu.* (M. Pavlinović) – *No brzo se uvjerio, da taj sud nije potekao iz srca, već iz hladne pameti, da je nerazumljiv i mrtav, kao da je za nekim opetovao frazu tuđim nikada nečuvanim*

jezikom. (Vj. Novak). – Kad u kojoj svojoj izreci otkrijem zlu asonanciju ili opetovanje, ja sam siguran, da sam upao u nešto krivo. (M. Nehajev)

Kako se nakon takvih potvrda može reći da je *opetovati* knjiška riječ. Da je glagol *opetovati* proglašen pogrješnim, kriv je dakle Tomo Maretić. Očito je da je taj glagol bio veoma proširen u hrvatskome književnome jeziku prije 1924. godine, tad je naime izašao Maretićev Jezični savjetnik, jer gotovo sve potvrde koje sam naveo, potvrđene su prije 1924., a sigurno ih ima mnogo više. Riječ *opetovnica* kao naziv za školu bila je proširena vjerojatno u čitavoj Hrvatskoj, u Oriovcu je postojala još za moje mladosti. To je bio naziv za 5. razred pučke škole u kojem se *opetovalo*, ponavljalo gradivo iz osnovne škole pa je đak koji je išao u nju, bio *opetovničar*, a ne *opetovnik*, ponavljač jer te dvije riječi znače nešto drugo, repetent. Prema tome glagol *opetovati* nije potpuna istoznačnica glagolu ponoviti, ponavljati. Maretić je unatoč toj velikoj proširenosti osudio te riječi jer nije priznavao hrvatski književni jezik, nego je jezične osobine mjerio po tome jesu li one narodne, što je njemu značilo pučke, vukovske. On u AR za glagol *opetovati* kaže: “Ovo jamačno nikad nije bila narodna riječ, kao ni riječi od nje izvedene”, a Pavešić i suautori i Anić nekritički su prihvatili Maretićevu ocjenu. U Šonjinu Rječniku hrvatskoga jezika glagol *opetovati* nema nikakva ograničenja.

Mislim da je to što je navedeno dovoljno da pokaže kako je glagol *opetovati* i izvedenice od njega normalno izrazno sredstvo hrvatskoga književnoga jezika.

Stjepan Babić

MIJEŠALICA, ALI MJESILICA

Na jednome predavanju o jezičnoj normi u Požegi upitala me profesorica hrvatskoga jezika zašto u svim priručnicima pa i u Hrvatskome pravopisu piše *miješalica*, a njoj se čini da bi trebalo *mješalica*, kao što je *mjesilica*.

Na prvi pogled čini se da je pitanje jednostavno, ali kad se malo bolje pregledaju priručnici, vidi se da je pitanje opravdano i da je zavrijedilo da dobije javni odgovor.

Jest, gotovo u svima priručnicima nalazimo *miješalica*, ali sam ipak našao i lik *mješalica*. U Bujasovu Velikome hrvatsko-engleskome rječniku našao sam i taj drugi lik, ali je on brojkom 2 upućen na *miješalica*, a u tumačenju uputnica za brojku 2 piše: “Upućivanje na jezično (gramatički, pravopisno, izvorno itd.) pravilniji izraz.” Marević u Hrvatsko-latinskome rječniku ima oba lika, ali ih razlikuje po značenju: *miješalica* mu je stroj za miješanje, a *mješalica*: 1. žena koja miješa, 2. varjača, 3. mećajica (drvo slično varjači). Odakle je uzeo tu razliku, teško je reći, to nisam išao istraživati, ali mislim da ta razlika u jeziku ne postoji ili da ne može funkcionirati, iako se inače tom oprekom mogu razlikovati riječi kao što se i razlikuju:

djela, djelu, djelom (oblici imenice *djelo*)
dijela, dijelu, dijelom (oblici imenice *dio*)
ljevak (ljevoruk čovjek)
lijevak (naprava za lijevanje)
sjedjeti (položaj tijela)
sijedjeti (postajati sijed)
svijet (ljudi, zemlja)
svjet (savjet)
uspjevati (zapjevati)
uspijevati (postizati uspjeh).

No kad sam već pregledao priručnike, našao sam i *mjesilicu*. Taj lik imaju Anić-Silić